

Turvepeltojen tulevaisuus ja ennallistaminen

4.12.2024

Seinäjoella 30.10. järjestetty Turvepeltojen tulevaisuus -hybriditapahtuma herätti laajasti kiinnostusta ja kokosi suuren joukon osallistujia Kampustalolle ja striimin äärelle. Tilaisuuden järjestivät yhteistyössä Turvemaiden kestävän käytön osaamisklusteri, ELY-keskusten valtakunnallinen ilmastoyksikkö ja Luonnonvarakeskus.

Tapahtuman teemana oli turvemaiden merkitys monien maakuntien ruoantuotannolle ja aluetaloudelle sekä turvepeltojen käytön muutokset, jotka ovat keskeisiä ilmasto-, vesistö- ja luonnon monimuotoisuustavoitteiden saavuttamiselle seuraavina vuosikymmeninä. Tilaisuudessa esiteltiin tuoreimmat tutkimustulokset Suomen turvepeltojen määristä, sijainnista sekä viljelytavoista. Puheenvuoroissa käsiteltiin muun muassa nurmiviljelyn kasvihuonekaasupäästöjä, turvemaiden ojitustilannetta ja vettämismahdollisuuksia. Luonnonvarakeskus julkisti myös tilaisuudessa antia valtakunnallisesta turvepeltojen käytön tiekartasta, joka esittelee tulevaisuuden muutospolut vuoteen 2050 asti.

Ennallistamissuunnitelman laatiminen alkamassa

Kesäkuussa hyväksytty EU:n ennallistamisasetus herätti tilaisuudessa paljon keskustelua. Päivän ohjelmassa keskusteltiin muun muassa ennallistamisen mahdollisuuksista ja ennallistamistalouden vaikutuksista maakunnille. Tuuli Orasmaa maa- ja metsätalousministeriöstä kertoi, mitä ennallistaminen on ja mitä ennallistamisasetus tarkoittaa Suomen turvepelloille.

Orasmaa esitteli myös Suomen ennallistamistavoitteet ja kertoi prosessin etenemisestä. EU:n jäsenmaat

valmistelevat omat kansalliset ennallistamissuunnitelmansa. Suomessa ympäristöministeriö toimii vastuuorganisaationa kokonaisuudessa, mutta maa- ja metsätalousministeriöllä on vetovastuu turvemaita koskevien tavoitteiden valmistelussa. Työryhmien toiminta käynnistyy 1.12.2024. Sidosryhmiä ja kansalaisia kuullaan valmistelun ajan, ja tavoitteena on järjestää myös läsnätilaisuuksia turvevaltaisissa maakunnissa. Suomen ennallistamissuunnitelma lähetetään Euroopan komissiolle elokuuhun 2026 mennessä.

Porkkanat toimivat keppiä paremmin

Maa- ja metsätalousministeri Sari Essayah korosti omassa videotervehdyksessään ruoan tuottamisen olevan maatalouden ensisijainen tehtävä. Maatalouden kannattavuuden varmistaminen on Essayahin mukaan tärkeää, jotta tuottajien olisi jatkossakin mahdollista hoitaa osansa ruokaturvan varmistamisessa. Samalla on tehtävä enemmän ja tehokkaammin ilmastotoimia myös maataloudessa ja maankäyttösektorilla.

Maa- ja metsätalousministeri painotti, että ilmastotoimet on tehtävä näkyviksi kasvihuonekaasutilastoinnissa. Myös pienillä pinta-aloilla tehtävien toimien vaikutukset tulisi saada näkyväksi tilastoinnissa. Tämä motivoisi viljelijöitä tekemään enemmän ilmastotoimia, jos toimien vaikutukset näkyvät kansallisella tasolla päästövähennyksinä.

Ministeri totesi, että ennallistamissuunnitelma on valmisteltava kaikkia olennaisia sidosryhmiä ja alueita vahvasti osallistaen. Erityisesti maanomistajien näkökulma on huomioitava. ”Porkkanat toimivat keppiä paremmin”, sanoi Essayah. Valtion roolia markkinaehtoisten ratkaisujen yhteydessä tulee hänen mukaansa pohtia tarkkaan, jotta se ei aiheuta kilpailun vääristymistä tai sekaannusta markkinoilla jo olevien toimijoiden kanssa.

Ennallistaminen on laaja joukko erilaisia toimenpiteitä

Tuuli Orasmaa koordinoi ennallistamisasetuksen toimeenpanoa maa- ja metsätalousministeriössä. Hän totesi, että ennallistamisasetus on merkittävin lisäys EU:n ympäristölainsäädäntöön sitten 90-luvulla tulleen luontodirektiivin.

Orasmaan mukaan ennallistaminen ei tarkoita pelkästään palauttamista kohti luonnontilaa, vaan se voi olla laaja joukko erilaisia toimia elinympäristöjen tilan parantamiseksi. Maataloudessakaan ennallistaminen ei aina tarkoita maatalouskäytöstä luopumista, vaan maatalouskäyttö voi jatkua osalla ennallistettavista alueista. Toimet voivat olla esimerkiksi luomuviljelyn lisäämistä, suojakaistoja, kosteikkoviljelyä, laajaperäistä laiduntamista tai kemiallisten kasvinsuojeluaineiden ja lannoitteiden käytön vähentämistä. Joissakin tapauksissa maatalouskäyttö loppuu, jos esimerkiksi turvepelto ennallistetaan suoksi. Hylätty pelto ja alueen sikseen jättäminen voi olla niin sanottua passiivista ennallistamista.

Orasmaa sanoi nyt olevan se hetki, kun kannattaa luoda pitkän tähtäimen, vuoteen 2050 asti ulottuva visio siitä, miten turvepeltoja Suomessa käytetään. On reilua turvepeltojen omistajia kohtaan asettaa selkeä

näkymä siitä, mihin ollaan menossa. Jos halutaan oikeudenmukaista siirtymää, työ kannattaa aloittaa ajoissa, hän painotti.

Avoimia kysymyksiä riittää vielä

Tuuli Orasmaan mukaan avoimia kysymyksiä on esimerkiksi siinä, miten ennallistaminen jakautuu turvepeltojen, turvemetsien ja turvetuotantoalueiden kesken. Tämä riippuu muun muassa kansallisista tavoitteista, ohjauskeinoista ja maanomistajien kiinnostuksesta.

Tärkeä kysymys on Orasmaan mukaan myös se, onko ennallistaminen vapaaehtoista vai pakollista. Ennallistamisasetuksen mukaan maatalousmaan uudelleenvettäminen säilyy viljelijöille ja maanomistajille vapaaehtoisena, ellei toisin säädetä kansallisessa lainsäädännössä. Orasmaa sanoi, että tätä ei voida sulkea pois, mutta hänen mukaansa Suomessa on hyviä kokemuksia vapaaehtoisista toimista ennallistamisen ja suojelun puolella.

Orasmaa totesi, että olennaisimpia kysymyksiä on myös se, kuka kaiken maksaa. Ennallistamisasetuksessa todetaan, että jäsenvaltioiden on mahdollisuuksien mukaan kannustettava uudelleenvettämistä, jotta siitä tulee houkutteleva vaihtoehto viljelijöille ja maanomistajille. On myös edistettävä neuvontaa ja koulutusta. Ennallistamisessa ei välttämättä puhuta ainoastaan julkisesta rahoituksesta, mutta rahoitukseen liittyvät asiat ovat tässä vaiheessa vielä täsmentymättömiä.

Kuka kaiken ennallistamisen tekee?

Kommenttipuheenvuorossa Seinäjoen ammattikorkeakoulun erityisasiantuntija Kari Laasasenaho pohti, kuka kaiken konkreettisen ennallistamisen tekee ja tullaanko siinä kohtaamaan osaajapula.

Laasasenaho esitteli kuulijoille ennallistamistalouden käsitteen. Sillä tarkoitetaan toimialaa, joka pyrkii palauttamaan ja kunnostamaan elinympäristöjä sekä muodostaa taloudellisen tuloksen ja työllisyyden ennallistamisen suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa. Tämä tarkoittaa työtä useilla toimialoilla, kuten esimerkiksi koneyrittäjyydessä, viranomais- ja suunnitteluorganisaatioissa sekä rakentamisessa.

Laasasenahon mukaan ennallistaminen työllistää keskimäärin 3–5 henkilöä hanketta kohden, ja hankkeet kestävät tyypillisesti yhdestä kolmeen vuotta. Useissa tapauksissa ennallistamisen kokonaiskustannukset ovat olleet 1 000–1 500 € hehtaarilta. Tällä hetkellä turvemaiden ennallistamisen parissa työskentelee arviolta noin 50–100 yritystä, joista suurin osa on yhden tai kahden henkilön pienyrityksiä. Edellä mainituilla resursseilla on toteutettu vuosittain muutamien tuhansien hehtaarien ennallistus, nyt määrät olisi moninkertaistettava muutamassa vuodessa.

Ennallistamistalouden ylösajoon on Laasasenahon mukaan kiinnitettävä huomiota kansallisessa ennallistamissuunnitelmassa. Turvepeltojen vettämisestä ja kosteikkoviljelystä ei ole laajamittaista kokemusta, eikä vielä ole syntynyt vakiintunutta toimijaverkostoa. Osaajapulaa tulisi ratkaista koulutusta tehostamalla. Myös Laasasenaho nosti puheenvuorossaan esiin rahoituksen: Mistä saadaan vettämisen kannustinraha maanomistajille ja viljelijöille? Yhtenä mahdollisuutena ennallistamistavoitteiden

saavuttamiseksi hän nosti esiin myös metsityksen.

Ennallistamisen onnistumisen edellytykset

Kuten päivän puheenvuoroissa todettiin, ratkaistavia kysymyksiä riittää vielä. Tärkeimpiä näistä ovat varmasti rahoitukseen liittyvät kysymykset, jotka nousivat tilaisuudessa useasti esille. Taloudelliset kannustimet on saatava sellaisiksi, että ne motivoivat viljelijöitä ja maanomistajia. Kannustimet ja vapaaehtoisuus ovat todennäköisesti avainasemassa siinä, että viljelijät ja maanomistajat sitoutuvat ennallistamistoimiin.

Kaikki voinevat yhtyä Tuuli Orasmaan kommenttiin siitä, että nyt tarvitaan yhteinen suunta ja selkeä näkymä siitä, mihin ollaan menossa. Tämä edellyttää pitkäjänteistä yhteistyötä ja sitoutumista kaikilta osapuolilta. On tärkeää, että kaikki olennaiset sidosryhmät ja alueet osallistetaan ennallistamissuunnitelman valmisteluun, jotta itse ennallistamistoimet voidaan toteuttaa oikeudenmukaisesti ja onnistuneesti. Orasmaan mainitsema pitkän tähtäimen visio turvepeltojen käytöstä on tärkeä kestävän ja monimuotoisen ympäristön mahdollistamiseksi tuleville sukupolville.

Artikkeli on tuotettu osana Euroopan unionin osarahoittamaa Turvemaiden kestävän käytön osaamisklusterin aktivointi- ja koordinaatiohanketta (TUKKA), jonka päätavoitteena on tukea Turvemaiden kestävän käytön osaamisklusterin toimintaa.

Lisätietoja hankkeesta**Elina Iivari**
asiantuntija, TKI
SeAMK

Terhi Korpi
projektipäällikkö
SeAMK

Kirjoittajista Korpi toimii Turvemaiden kestävän käytön osaamisklusterin aktivointi- ja koordinaatiohankkeen projektipäällikkönä ja Iivari viestintäkoordinaattorina.

Lähteet

Orasmaa, T. (30.10.2024). Ennallistaminen osana turvepeltojen käytön tulevaisuutta – Mitä ennallistamisasetus tarkoittaa Suomen turvepelloille? [seminaariesitys]. Turvepeltojen tulevaisuus, Seinäjoki.

Essayah, S. (30.10.2024). Politiikka turvepeltoratkaisujen tukena. Videotervehdys. [seminaaripuhe]. Turvepeltojen tulevaisuus, Seinäjoki.

Laasasenaho, K. (30.10.2024). Kommenttipuheenvuoro: Ennallistamistalouden tulevaisuus – Kohtaammeko osaajapulan? [seminaariesitys]. Turvepeltojen tulevaisuus, Seinäjoki.